

KOGNITIVNI STILOVI

Predispozicije nekog pojedinca da na određeni, vrlo specifičan način opaža, razumije i pamti različite podatke

- **Kognitivni stil** – individualni način kognitivne obrade informacija (individualne razlike među pojedincima u načinu opažanja, pamćenja, mišljenja i rješavanja problema)
- **Stilovi učenja** – individualne razlike među učenicima (u nivou razvijenosti sposobnosti i osobina ličnosti – motivacije, načina učenja, interesa, navika) koje utiču na postignuće u školskom učenju i u sebe, pored kognitivne komponente, uključuju još i fiziološke i afektivne aspekte procesa učenja.
- Mandić i Gajanović razlikuju: **kognitivni, afektivni i fiziološki stil.**
- **Kognitivni stilovi:** *divergentni, intuitivni i imaginativni.*
- Poznavanje kognitivnog stila služi za efikasniju individualizaciju nastave i učenja, u smislu izbora adekvatnijih modela učenja za sve kategorije ispitanika, a posebno za rad sa najспособnijim i darovitim učenicima, gdje su mogućnosti uticaja i transfera najveće.
- Kvašček – učenici sa razvijenim divergentnim, intuitivnim i imaginativnim kognitivnim stilom imaju razvijene sledeće sposobnosti učenja: sposobnost stvaralačke prerade gradiva, osjetljivost za probleme, sposobnost elaboracije i gipkost misaonih procesa.

LOKALIZACIJA PSIHIČKIH FUNKCIJA I SAZNAJNI STILOVI

- Mi koristimo oko 10% funkcija lijeve i desne hemisfere.
- Značaj ranog učenja i iskustva za stimulisanje i razvoj psihičkih funkcija
- Epstajn – Posebno nagao i buran razvoj mozga dešava se u intervalima između 2. i 4.; 6. i 8; i 10. i 12. i 14. i 16. godine života.
- Lijeva hemisfera mozga i njene funkcije omogućuju efikasnije učenje tokom svojih burnijih i intenzivnijih perioda razvoja, a veći efekti u učenju u desnoj hemisferi postižu se uvrijeme platoa ili “mirovanja” razvoja moždanih struktura.
- Djevojčice ranije dosegnu puniji razvoj lijeve hemisfere gdje su lokalizovane funkcije govora i govornog izražavanja, ali zato imaju nešto usporeniji razvoj funkcija desne hemisfere (vizuelno-prostorne sposobnosti i simultana obrada informacija) u odnosu na dječake.
- Najburniji period razvoja moždanih struktura i funkcija kod djevojčica odigrava se između 12 i 14.godine, a kod dječaka između 14. i 16. godine.

- Funkcije koje kontroliše i u kojima je dominantna desna hemisfera su: muzičke sposobnosti, crtanje geometrijskih oblika i figura, vizuelno i prostorno rezonovanje, vizuelna memorija, osjećaj za cjelovitost situacije...
- U lijevoj hemisferi podaci se obrađuju tako da se oni analiziraju u logičkom slijedu, dok desna hemisfera vrši obradu novih informacija na sintetički način i simultano.
- U lijevoj hemisferi se više obrađuju podaci koji su važni za misao i akciju – putem neprekidnog toka unutrašnjeg govora (govora u sebi) što je veoma bitno za analitičke procese.
- U desnoj hemisferi procesi obrade informacija se baziraju na procesima obrade podataka u obliku slika i vizuelnih predstava koje su pohranjene i “uskladištene” u vizuelnoj memoriji.
- Zaključak: lijeva hemisfera specijalizovana je za logičku i sukcesivnu (ili sekvencijalnu) obradu informacija i bavi se, prije svega verbalnim, analitičkim i apstraktnim materijalom. Desna hemisfera obrađuje podatke nelinearno, simultano i cjelovito, istovremeno se baveći različitim vrstama informacija. Zato je ona više “specijalizovana” za neverbalni (slikovni), prostorni, emocionalni i estetski materijal (važno za stvaralaštvo i kreativnost). Ali za pravi kreativni akt neophodna je aktivnost obeju hemisfera.

- Dvije dominantne strategije obrade informacija su: *sekvencijalno – analitička i simultano – holistička*.
- Osobe koje imaju razvijene vizuelno-prostorne sposobnosti i imaginaciju, imaju jači dotok krvi u desnoj hemisferi, gdje su te sposobnosti i lokalizovane.

Intuitivni saznavni stil sadrži u svojoj osnovi logično mišljenje i bogato iskustvo.

Divergentni saznavni stil stoji u osnovi darovitosti i kreativnosti. Osobe nastoje da otkriju nove puteve rješavanja zadataka i da se oslobode ustaljenih i stereotipnih načina rješavanja problema i učenja. Suštinu čini proizvodnje različitih i novih informacija na osnovu datih podataka gdje se posebno naglašava različitost, originalnost i kvalitet proizvodjenja ideja na osnovu datog izvora.

- *Konvergentni saznavni stil* dolazi do izražaja u sadržajima u kojima preovlađuju kompaktne strukture i relativno stabilni odnosi među elementima strukture. $A:B = C:D$. Ovaj stil ima značajnu ulogu u naučnom stvaralaštvu.
- **Analitički i neanalitički saznavni stil**
- Razvijen analitički saznavni stil zasniva se na analizi i diferencijaciji komponenti kompleksnih stimulusa.
- Neanalitički saznavni stila karakteriše se na pasivnošću i globalnim usvajanjem stimulusa u cjelini.
- Kogan- Ponašanje osoba koje na analitički način formiraju pojmove je više nezavisno, kao što i i spoljavaju veću inteligenciju i snalažljivost u svakodnevnim životnim situacijama od osoba koje na neanalitički način formiraju pojmove.

- **Tolerancija prema nesaglasnosti i neodređenosti kao sazajni stil**
- Kreativne ličnosti su tolerantnije prema nesaglasnosti i neodređenosti i ne drže se “oprobanih i sigurnih” puteva u rješavanju bilo koje vrste problema, već traže nove i do tada nepoznate puteve rješenja neke problemske situacije, otvorenog su duha i radoznale.
- Neke osobe teško tolerišu nejasnoće, nedovršenosti i iznenađenja. One su manje kreativne i sklone su da dihotomiziraju svijet. Stvari i ljude obično klasifikuju samo u dvije kategorije, i to po principu “dobro – loše”. Kad su suočene sa nejasnom situacijom takve osobe se brzo opredjeljuju za jedno sasvim konkretno tumačenje te situacije. One se radije opredjeljuju za ono što je “oprobano i sigurno” i ne upuštaju se u rizik da pođu novim putevima. One najčešće smatraju da mogu postojati samo dva puta u rješavanju problema: ispravni put i pogrešan put, jer ne vide da su stvari neodređene i neizvjesne. One su netolerantne prema neodređenosti i nesaglasnosti.

- **Stil zavisnosti i nezavisnosti percepcije od polja**

Vitkin - Zavisnost od polja je način opažanja gdje je percepcija strogo determinisana cjelokupnom organizacijom polja.

- Ličnosti koje su zavisne od polja ne mogu da se oslobode pritiska situacije u kojoj se nalaze. Takve osobe u cjelini zavise od podrške sredine i njima nedostaju sposobnosti inicijative. Veoma drže do mišljenja okoline o njima.
- Subjekti koji su nezavisni od polja su samostalniji i ne zavise toliko od podrške sredine; pokazuju inicijativu i sposobnosti za organizaciju, aktivni su i obično postignu ono što žele. Prihvataju sebe i imaju visok nivo samopoštovanja i samoprocjenjivanja
- **Impulsivni i reflektivni saznavni stil**
- *Impulsivac* je ona osoba koja je sklona u davanju brzih odgovora, ali i pravi česte pogreške.
- *Refleksivac* je ona osoba koja ne daje brze odgovore, ali i ne pravi greške.

- Zaključak:
- Kognitivni stilovi se odnose na način obrade informacija i kognitivne procese koji u tome učestvuju.
- Stilovi učenja su znatno širi pojam i uključuju u sebe pored sticanja i obrade informacija i uslove fizičke sredine (svjetlo, temperatura, buka itd), socijalne sredine (da se radi u grupi ili sam), emocionalne sredine (stvaranje povoljne razredne klime), uslove instrukcije (predavanje, grupna diskusija, način ispitivanja, pravila ponašanja, detaljnije razrađena uputstva učenja, nestrukturirano učenje).

Kognitivni stilovi i nastava stranih jezika

- **Dimenzije kognitivnih stilova:**
- *1. aktivni spram refleksivnog,*
- *2. senzitivni spram intuitivnog,*
- *3. Induktivni spram deduktivnog i*
- *4. vizuelni spram verbalnog stila*

Aktivni spram refleksivnog stila

Osobe sa izraženim aktivnim stilom najbolje razumiju gradivo kada su u prilici da ga objašnjavaju drugom, da raspravljaju onjemu ili da smišljaju različite načine primjene osvojenih znanja. One mnogo više vole da rade u grupi nego individualno i posebno im teško pada klasično predavanje u kome se osim slušanja i bilježenja ne zahtijeva druga vrsta aktivnosti.

Refleksivnim učenicima najviše odgovara kada imaju vremena da prvo samostalno promisle o gradivu koje se uči.

Na sreću, kod većine učenika postoji ravnoteža ova dva stila, učenici su ponekad reflektivni, a ponekad aktivni, ali postoje i oni kod kojih postoji izrazita preferencija za jedan od ovih stilova. Loša strana: neki učenici će bez mnogo razmišljanja ulaziti u diskusiju o gradivu, drugi će toliko razmišljati o novim informacijama da neće moći da krenu dalje.

U toku časa treba planirati vježbe konverzacije ili mala dramska izvođenja, ali i kratke vježbe u pisanju i formulaciji pitanja koje više odgovaraju reflektivnim učenicima. Treba planirati i kraće petominutne grupne vježbe (traženje sinonima, prevođenje kraćih tekstova i dr)

Senzitivni spram intuitivnog stila

- Učenici senzitivnog stila su suvi realisti, metodični i spremniji za učenje konkretnijih sadržaja. Njima najviše odgovara nastava koja sadrži dosta ponavljanja i bazičnih gramatičkih vježbanja.
- Intuitivni učenici imaju više zanimanja za načela, pojmove i teorije, spekulacije različitih vrsta. Oni preferiraju nastavu koja u određenoj mjeri sadrži upoznavanje sa složenijim gramatičkim pravilima, suptilnostima prevođenja, kao i upoznavanje sa kulturom naroda čiji se jezik uči.

Induktivni spram deduktivnog stila

- Kod učenika sa induktivnim kognitivnim stilom postoji izrazita preferencija za nastavu koja je oslonjena na samostalna otkrića.
- Učenici sa deduktivnim stilom više vole da im se prvo izlože aksiomi i pravila, da im se izvedu posledice i formulišu moguće primjene načela. Tradicionalni postupci u nastavi stranih jezika koji su se u najvećoj mjeri oslanjali na prevođenje tekstova i objašnjavanje gramatičkih pravila odgovaraju učenicima sa deduktivnim stilom.
- S druge strane, direktni modeli nastave stranih jezika u kojima se čas u cjelini drži na stranom jeziku a učenje gramatike prepušta spontanom procesu, najviše odgovara učenicima sa induktivnim stilom.

Vizuelni spram verbalnog stila

- Za učenike koji lako pamte slike, dijagrame, informacije sadržane u filmovima i sl., kaže se da posjeduju izražen vizuelni stil. Njima odgovara nastava stranih jezika u kojoj se obilno koriste fotografije, crteži, stripovi (za učenje riječi), filmovi i različite dramatizacije (bolje su za učenje izgovora od audio traka).
- O učenicima kojima više odgovaraju napisana ili usmeno izrečena objašnjenja nego vizuelno predstavljanje govori se kao o učenicima koji naginju verbalnom stilu.
- *U radu sa učenicima potrebno je obezbijediti što raznovrsnije oblike nastave i pažljivo pratiti koji od njih najbolje odgovaraju konkretnim uslovima (npr. uzrastu i prethodnim znanjima učenika u odjeljenju).*